

Szávai Petra

„Idegen uralom alatt”. Az idegenség reprezentációi a Mohácsi Nemzeti Emlékhelyen

1526 – Mohács. Egy évtized híján fél évezrede van jelen a nemzeti emlékezetben ez az elvesztett csata. Valójában nem a mindössze másfélórás ütközet, hanem a nyomában járó súlyos következmények, amelyek a nemzet egyik traumatikus eseményévé teszik a mohácsi csatát. A három részre szakadt ország, a magyar történelmet 150 évre meghatározó török hódoltság megtapasztalása ruházta fel „Mohácsot” azzal a jelentőséggel, melyet ma is tulajdonítunk neki. Elsősorban ezek a következmények, melyek nagymértékben befolyásolták, hogyan meséljük ma el a mohácsi csata történetét, hogy milyen jelentések kapcsolódtak hozzá az azóta eltelt évszázadok során, és azt, hogy a mai napig a magyarság egyik mély töréseként tanulunk róla a történelemórákon. Amikor ma ellátogatunk az emlékhelyre, nem pusztán az egykori csatatér, hanem egy történet kel életre, melyben az idegen uralom Damoklész kardjaként lebeg a megelevenedő történet szereplői és a középkori magyar nemzet felett, és mi, akik emlékezünk, és már ismerjük a történet végkifejletét, csak a tanulságokat vonhatjuk le belőle.

A következőkben azt vizsgálom meg, hogy az emlékhelyen miként konstruálódik meg a magyar nemzetet fenyegető idegen képe. Mindeközben pedig az emlékezet szociálkonstruktivista elméletein keresztül rávilágítok, hogy mi lehet a szerepe a nemzeti traumának a mai magyar társadalomban, valamint hogy a mohácsi csatához fűződő emlékezet mint társadalmi-politikai konstrukció miként bővül napjainkban is új jelentésekkel és értelmezésekkel.

A Mohács diskurzus

A mohácsi csatát elbeszélő történetírásnak is megvan a maga története. Romsics Ignác (2014) erről szóló tanulmányában áttekinti a csata korától napjainkig azokat a legfőbb forrásokat és történetírói korszakokat, szemléleteket, melyek Mohács történettudományi vizsgálatait meghatározták. Ezek a gyakran ellentmondásos, más-más ideológiai alapon kidolgozott elméletek egymásnak feszülése az ún. Mohács-vitában csúcspontot ért el, mely az 1960-as években kezdődött, egyes vélemények szerint pedig a mai napig is tart a hazai történetírásban (Erős, 2014). A rendkívül gazdag történettudományi szakirodalommal rendelkező téma azonban más

diszciplínák érdeklődését is felkeltette. Az emlékhely 1976-os kialakítása óta több olyan elemző munka¹ is született, melyek Mohácsra egyfajta társadalmi konstrukcióként, a nemzeti múlt és általa a nemzeti identitás megformálásának egyik sarokköveként tekintettek.

Illik Péter *Mohács-kód* címmel megjelent könyvében azt vizsgálja, hogy a csatavesztés miként van jelen a magyar köztudatban. Elemzésében végigveszi, hogy ez az erőteljes szimbólum, Mohács, hogyan formálódott a történettudomány, az irodalom, a publicisztika és politika diskurzusaiban (Illik, 2015).

A Mohács mítosz kialakulása a romantika korára tehető. A csata következményei és tanulságai, melyek ma is meghatározóan jelen vannak Mohács reprezentációiban, csaknem 300 évvel a csata után fogalmazódtak meg – az esemény szimbolikus jelentésekre tett szert, mitizálódott. Ez a nemzetállamok megerősödésének időszaka is, amikor a nacionalizmus ideológiája megkövetelte egy egységes nemzeti múlt megteremtését. A romantika irodalma és festészete² fogalmazta meg először azokat a gondolatokat és tanulságokat, melyek meggyökeresedtek a Moháccsal kapcsolatos diskurzusokban.

Mohács tanulságait érdekes kettősség jellemzi. Egyik oldalon ott vannak az önhibáztató, önsorsrontó negatív példák: a Mátyás halála után gazdaságilag és politikailag meggyengült országban az egymással viszálykodó főurak képtelenek voltak az összefogásra, így Mohács a „nemzeti nagylétünk temetőjévé” vált, a 150 éves idegen uralom pedig kiszorította a Magyar Királyságot az európai fejlődésből. Másrészt viszont megjelenik a hősiesség és egy olyan nemzet képe, mely képes a sorscsapásokat elviselni. A csataterén életüket áldozó hősök, a fiatal király, aki végül odaállt a sereg élére, vállalva a biztos halált, mind-mind szimbólumokká lettek, ahogyan a magyar nép is, mely ellen tudott állni a 150 éves idegen elnyomásnak, és meg tudta őrizni kultúráját.

Az emlékezetről

Ezek a toposzok a különböző korokban, különböző politikai rendszerekben is gyakran jöttek elő, mindig más-más célzatos jelentésekkel. Kovács Gábor (1996) *Szimbolikus harc a történelmi emlékezetről* című tanulmánya is ezzel a kérdéskörrel foglalkozik: a mohácsi emlékhely 1976-os kialakításának körülményeit mutatja be, feltárja létrehozásának ideológiai kereteit, és ezeken keresztül reflektál a történelmi emlékezet konstruálásának kulturális és szimbolikus folyamataira. Szerinte egy

---

¹ Többek között: Kovács G. (1996). A mohácsi történelmi emlékhely. Szimbolikus harc a történelmi emlékezetről. In: Hofer Tamás (szerk.): *Magyarok Kelet és Nyugat közt. A nemzettudat változó jelképei* (283–303). Budapest: Néprajzi Múzeum – Balassi Kiadó.; B. Szabó J. (2006). *Mohács*. Nemzet és Emlékezet Sorozat. Budapest: Osiris Kiadó.; Kerepeszki R. (2013). Horthy Miklós mohácsi beszéde, 1926. Emlékezhely a politikai gondolkodásban és a nemzetközi kapcsolatok történetében. In: S. Varga P., Száraz O., Takács M. (szerk.): *A magyar emlékezhelyek kutatásának elméleti és módszertani alapjai*. Loci Memoriae Hungaricae 2. (313–324). Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2013.; Illik P. (2015). *A Mohács-kód. A csatavesztés a magyar köztudatban*. Budapest: Unicus Műhely.

² Lásd többek közt: Ányos Pál, Szentjóni Szabó László, Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály költeményei és Wenczel Pohl, Dorfmeister István, Orlai Petrich Soma, Than Mór, Székely Bertalan festményei.

társadalomnak azért van szüksége a történeti emlékezésre, hogy a csoport azonosságának tudatát időben és térben is fenntartsa (Kovács, 1996, 285).

Jan Assmann (1992) és Pierre Nora (1989) a múlt megalkotásának szintén ezt a szociálkonstruktivista megközelítést képviselik. Az emlékezetről szóló értekezésük során mindkét szerző foglalkozik történelem és emlékezet dialektikájával, a két fogalom különbségeivel és egymásra gyakorolt hatásaival. Nora szerint történelem és emlékezet szembenálló fogalmak: az emlékezet egy „megélt kötődés az örök jelenhez”, élő csoportok hordozzák, így folyamatos átalakulásban van, ezzel szemben az elemző és kritikus történelem a „tökéletlen rekonstrukciója annak, ami már nincs” (Nora, 1989, 143). Nála az emlékezet szentsége szemben áll a történelem profánságával. A történelem előretörésével Nora az emlékezet-társadalmak végét vetíti előre: „az emlékezet mindig gyanús a történelem számára, melynek valódi küldetése lerombolni és visszaszorítani azt” (Nora, 1989, 143). Assmann (1992) Halbwachsra³ (1950) hivatkozva a történelem és emlékezet közti különbséget azzal magyarázza, hogy míg a történelem „csakis a hasonlóságot és a folytonosságot tartja szem előtt”, addig az emlékezet „kizárólag a különbségeket és a folytonosságon esett szakadásokat észleli” (Assmann, 1992:43). Szerinte azonban mégsem ellentét, hanem inkább egymásra következés jellemzi őket: „Ahol a múltat nem tartják többé emlékezetben, vagyis nem élnek, működésbe lendül a történelem” (Assmann, 1992, 45). Abban mindkét szerző egyetért, hogy az emlékezet mindig a jelen perspektívájából értelmezi újra a múltat. Assmann – ezt az alapvetést továbbgondolva – azt mondja ki, hogy a történetírás is elválaszthatatlan saját jelenétől, így célszerű volna, ha a történelmet inkább „a társadalmi emlékezet egy sajátos fajtájának minősítenénk” (Assmann, 1992, 44).

Mohács kapcsán is tetten érhető emlékezet és történelem problematikus viszonya. Ez a problémakör magyarázatot ad arra, hogy miért is kísérik a mai napig heves viták a történészek Moháccsal kapcsolatos munkáit. Mohács szimbólumainak összetettsége, toposzainak rétegzett jelentései, az, hogy bármely ideológia képes ezeket a maga képére formálni, mind azt mutatják, hogy Mohács az eltelt fél évezred ellenére még mindig élénken jelen van a társadalom emlékezetében. Egy olyan eseményt még ennyi idő távlatából sem lehet objektíven leírni, amely ennyire mélyen gyökerezik a társadalom emlékezetében, és amely ilyen szerteágazóan beleivódott a különböző társadalmi és kulturális rendszereinkbe. Az, hogy Mohácsot még napjainkban is elsősorban az emlékezet, és nem a történelem birtokolja, tetten érhető, ha Assmann (1992) *kulturális emlékezet*, és Nora (1989) *emlékezhely* terminusait vetítjük rá.

Assmann abból indul ki, hogy az emlékezet egy kollektív produktum, mert a társadalom kommunikációs aktusai során alakul ki. Egy társadalom kollektív emlékezetét két részre bontja: a kommunikatív és a kulturális emlékezetre. A kommunikatív emlékezet egy társadalom közösen megélt múltjára vonatkozik, amikor az emlékezés a mindennapi kommunikáció által jön létre. Ez maximum három generációt ölelhet fel, az emlékezet médiuma pedig a szóbeli kommunikáció. A kulturális emlékezet esetén viszont úgy gondol a kollektív emlékezetre, mint egyfajta identitásra. Ebben az esetben az emlékezés a múlt szilárd pontjaira irányul,

---

³ Maurice Halbwachs (1950). *Das kollektive Gedächtnis*. Frankfurt, 1985.

generációktól függetlenül, és ezt az emlékezetet rögzített médiumok hordozzák, általában intézményes keretek közt, tudatosan van fenntartva (Assmann, 1992, 49-56).

Pierre Nora (1989) emlékezhelyeknek nevezi ezeket a társadalom számára fontos múltbéli, azonosulási pontokat. Ezek a múlt egy darabját jelölik valamilyen esemény, hely, intézmény vagy szöveg formájában, és mindig valamilyen szimbolikus jelentéssel vannak felruházva. Kovács (1996) tanulmányában éppen egy ilyen rendkívül fontos lépést tár fel Moháccsal kapcsolatban, azt, ahogyan a korábban csak eseményként, elvont képként elgondolt mohácsi csata bekerül a kultúrpolitika intézményrendszereibe és az emlékhely formájában fizikailag is testet ölt.

Az emlékhely

1960-ban egy szántóföld közepén fedezték fel a mohácsi csata magyar elesetteinek tömegsírait. Hosszas ideológiai viták után végül is a hetvenes évek elején kezdődtek meg az emlékhely létesítésével kapcsolatos intézkedések. 1973-ban természetvédelmi területté nyilvánították a tömegsírok környékét, kiírták a pályázatokat a park képzőművészeti alkotásainak elkészítésére, majd 1976-ban, a csata 450. évfordulóján adták át a Mohácsi Történelmi Emlékhelyet. A sírkert és az emlékpark szimbólumokban gazdag alkotásai a mohácsi csatáról, az akkori politikai erőviszonyokról és a csata súlyos következményeiről meséltek. Egy olyan hely jött létre, mely a nemzeti gyászt testesíti meg, és ahol intézményes keretek között lehet ápolni Mohács emlékezetét. Az 1996 óta a Duna-Dráva Nemzeti Park kezelésében álló emlékhelyet 2012-ben nyilvánította nemzeti emlékhellyé a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság.

A jelenlegi formáját 2011-ben nyerte el az emlékhely, amikor egy felújítás során a parkot és a sírkertet eredeti formájában meghagyták, viszont egy új fogadóépületet húztak fel a bejáratához. Az épület turistacentrumként üzemel: található benne ajándékbolt, étterem, tárgyaló és előadóterem, valamint egy interaktív kiállítás, mely a mohácsi csatát igyekszik megragadhatóvá, átélhetővé tenni.

Az idegenség reprezentációi

Ha az ember ma ellátogat a Mohácsi Nemzeti Emlékhelyre, akkor mindenképpen szakvezetéssel tudja csak körbejárni. Ez a gyakorlat egyébként annak köszönhető, hogy az emlékhelyet a Duna-Dráva Nemzeti Park üzemelteti, a hazai nemzeti parkok egyéb bemutatóhelyein is ez a szokás – a védett értékeket egyfajta szemléletformálással egybekötve prezentálják a látogatóknak. Ez Mohács esetében is így történik, annyi különbséggel, hogy itt nem a természet védelme, hanem a nemzet kollektív emlékezetének ápolása a cél. Tehát nincs a véletlenre bízva, hogy a látogató miként értelmezi a bemutatott forrásokat és szimbólumokat.

Először a kiállítást, majd a sírkertet körbejárva a kötött *idegenvezetés* egy jól felépített narratívát hoz létre. A kapott történet természetesen magába sűríti

mindazokat a mondanivalókat és tanulságokat, melyekről a korábbiakban szó volt már. Számunkra mindezekből most csak az a szál lesz érdekes, melyben az idegen törökök képe megformálódik. Mohács legfontosabb konzekvenciája a 150 éves török uralom volt, ehhez mértén a vezetés igen nagy hangsúlyt fektet a törökök kegyetlenségének hangsúlyozására, és az idegen uralom mint súlyos következmény tudatosítására. A „mi és ők” dichotómia áthatja az egész cselekményvezetést, a pozitív és negatív tettek és tulajdonságok is így választódnak el, a történet ezáltal a magyarok hősiességének és a törökök kegyetlenségének párbeszéde lesz.

Az útvonal az új fogadóépület kiállításával kezdődik. A kiállítóterben a különböző régészeti leletek, tárgyi emlékek között változatos interaktív és multimédiás elemeket is találunk. Ezek filmekkel, animációkkal igyekeznek a csatát és annak korát átélhetően megjeleníteni. A kevert prezentációs eljárásokat alkalmazó bemutatás így a tárgyi elemekkel egy múzeumhoz hasonlóan egyrészt tudományos megalapozottságot és történelmi hitelességet feltételez, másrészt viszont a turisztikai látványosságok ingergazdag interpretációihoz hasonlóan mégiscsak egyfajta szórakoztató funkcióval is bír. Írott anyagot a rövid tárgyalírásokon kívül egyáltalán nem találunk, mindenről az idegenvezető ad tájékoztatást.

A kiállítás megtekintése filmvetítéssel kezdődik. Egy 12 méteres ívelt vetítő felületen többféle film is megjeleníthető, az alapvetítés egy álló- és mozgóképekből animált húszperces film a csatáról, előzményekről és következményekről. A narráció a csatát túlélő Brodarics István (1527) írása, az 1527-ben Krakóban megjelent *Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel Mohácsnál vívott csatájáról* című írás, de rövidítve, könnyített nyelvezettel, egy teljesen más fordításban, mint amit eddig bárki is olvashatott. A túlélő Brodarics tollából származó megfogalmazások főként a csatát követő események leírásában erősítik fel jelentősen a törökök mint ellenség képeit:

„Azon a napon, mely a csatát követte, a foglyok közül ezerötszázat, nagyrészt főnemeseket, körbeállítottak és lefejeztek a győzelmes sereg szeme láttára: így áldozott a török császár az ő vérükkel isteneinek.”

„Éjjel és a csatát követő napon az ellenség a környező vidéken gyorsan szerteözönlött, s amit előtaláltak, azt elpusztították, fölperzselték, halandó embernek nem kegyelmeztek, nemre, korra, vallásra való tekintet nélkül mindenféle iszonyatos és kegyetlen dolgot műveltek a szerencsétlen néppel.”

„Többek között az is megesett, amit talán még soha nem lehetett hallani, hogy a szerencsétlen anyák a földbe ásták élő csecsemőiket, nehogy a sírásuk elárulja őket [...]”

A vetítés közben a képernyő két szélén az Egri Csillagok filmjéből kivágott tömegjelenetek futnak, a hatalmas, hömpölygő török sereg képei keretezik az elmesélt történetet – ezzel az intertextuális kapcsolással megteremtik a nézőben az ismerősség érzését, és aktiválja a korábbi filmes tapasztalatokat is.

Brodarics (1527) írását egyébként gyakran hivatkozva az idegenvezető is a bemutatás során, egy-egy kiragadott részlettel emeli ki a mondandóját. A hatás fokozása érdekében mindig a legerősebb, legvéresebb mondatokat idézik. Nagyon gyakran török forrásokból is. Például Kemálpaszáde és Dzelálzáde korabeli történetírók munkáiból is kiemelődnek a legborzasztóbb részletek. Az emlékhely

1976-os megnyitáskor készült egy kiadvány⁴, melyben a sírkert szimbólumait a mai gyakorlattal ellentétben nem megmagyarázva, hanem egy-egy török forrásból származó idézettel tették értelmezhetővé:

„[...] a buzogány szögeitől az ellenség teste olyannak látszott, mint az ablakrostély, a pajzsok nem bírván feltartani a súlyos buzogányt [...]”
(Dzselálzáde)

„[...] a koponyák mint boros serlegek megteltek vérrel, mint vörös borral [...]”
(Kemálpaszáde)

„A kivégzési helyen az oroszlandühösségű katonaság számtalan pokolra való átkozottat hányt kard élére.” (Dzselálzáde)

Nagyjából ma is ugyanezek a sorok hangoznak el az idegenvezetők szájából. Ez a fajta textuális és képi összekapcsolás jelentősen felerősíti a törökök iránti ellenszenvet. Az emlékhely külső tere, a hetvenes években kialakított park szimbolikája egyébként is rendkívül erősen reprezentálja ezt a fajta „mi és ők” dichotomikus szembeállítást. A sokkolás, az elborzasztás – a „horror-szenárió” technikája – megkonstruálja a barbár ellenség képeit: a kopjafák a csata borzalmait jelenítik meg, a szobrok vértől pirosnak, az eleső katonák és elhulló lovak ábrázolásai mind-mind az idegen hatalmat jelenítik meg. A parkot például egy tiszafaliget szegélyezi, mely egy ponton megszakad: a haldokló magyar sereg szobraival szemben egy *tájidegen* faj, egy feketefenyő csoport szimbolizálja az idegen, török sereget. Az emlékhely központi részén található tömegsírokat pedig Szulejmán alakja őrzi, a kezében lévő hálóban magyarok levágott fejeit tartja.

Az idegenvezetés kiemeli azt a szimbólumot is, mely Magyarországot a kereszténység védőpajzsaként reprezentálja: a törökök nyilai ellen a Habsburg birodalmi sas pajzsként tartja maga előtt a turulmadarat. Mert Mohácsnál nem csak két nép összecsapásáról volt szó, hanem Kelet és Nyugat, kereszténység és iszlám csatájáról is.

Összességében az állapítható meg, hogy a hetvenes években megálmodott park sokkal nagyobb hangsúlyt fektetett a törökök idegenségének reprezentálására. A szimbolikus jelentéseket hordozó képzőművészeti alkotások az államszocializmus a művészet és kifejezés szabadságát korlátozó érájában születtek. Az idegen elnyomás ábrázolásai erőteljesek, tükröződik bennük a nyilvánvaló történelmi párhuzam: az alkotók saját megélt tapasztalata fejeződik ki a régmúlt alakjait és eseményeit reprezentáló művekben. A jelenlegi kiállítás már sokkal békésebb, megengedőbb szellemben született. Az emlékhely belső terében alkalmazott médiumok már nem rejtik szimbólumokba a hordozott jelentéseiket, ezen interpretációk elsődlegesen az élményszerűséget és az átélhetőséget szolgálják. A film narrációját leszámítva teljes mértékben az látható, hogy a kiállítás már nem hangsúlyozza túl a törökök idegenségét, sőt, mintha a turizmus barátságos idegenségére építve még inkább el is simítaná ezeket az ellentéteket. Nagyon sok török látogató is felkeresi a számukra győztes kimenetelű csata helyszínét. Nekik kedvezhet az egyik sarokban felállított

---

⁴ Tiszay László (szerk.): *A Mohácsi Történelmi Emlékhely*. Pécs: Mecsek-Tourist, Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal, 1976.

Xbox Kinect játék is, amivel bárki újrajátszhatja a mohácsi csatát, úgy, hogy a török és magyar katonák karakterei közt választva el is döntheti, melyik oldalon indul el a csatába.

Az idegenvezetés narratívája, mely összeköti az emlékhely kinti és benti terét, a régi és új reprezentációk színtereit, viszont igen meghatározóan nemzeti lelkiületű. Nagyon karakteresen jelenik meg benne az idegen uralom fenyegetettsége, a „mi és az ők” ellentéte. Ha Reinhart Koselleck (1979) aszimmetrikus ellenfogalmakról írt gondolatait vesszük alapul, akkor az emlékhelyen a magyarság önképének megerősítéseként megkonstruálódó törökök képe olyan megkülönböztető kategóriák mentén jön létre, melyek elhatárolnak *minket – tőlük*: a törökök, akik velünk ellentétben műveletlen „barbárok” és hitetlen „pogányok”.

A Mohács-szimbólum napjainkban

Jan Assmann (1992) és más szociálkonstruktivista szerzők szerint a társadalmaknak a múltra is elsősorban az önmeghatározás végett van szükségük. Egy csoport, egy nemzet „mi-azonossága” a közös múlt és közös sors tudatán alapul. Assmann szerint „a kultúra befelé identitást teremt, kifelé idegenséget szít. [...] A szeretet és a gyűlölet egyugyanazon csoportalakító funkció két oldala” (Assmann, 1992, 150). A más népekhez, nemzetekhez viszonyított saját, egyedi kulturális identitás az, ami képes fenntartani egy olyan imaginárius közösséget, mint a nemzet.

A kulturális emlékezet működésére az jellemző, hogy a mindenkor jelen vonatkoztatási keretein belül értelmezi újra a múltat. Mohács toposzait is minden politikai rendszer valamiképpen újradefiniálva felhasználta aktuális események vagy célok magyarázatához és megindokolásához. Mohács tanulságai így fonódtak össze az idők során a felvilágosodás és az 1848-as szabadságharc eszméivel, Trianonnal vagy a rendszerváltással. Mohács emlékezete ott van a társadalom mindennapjaiban: az oktatásban, a tudományban, a politikában és a vallásban is. Különböző aspektusai, különböző jelentésekkel tanórák, konferenciák, politikai beszédek, misék és megemlékezések során is rendszeresen előkerülnek, folyamatosan fenntartva és mindig valamelyest újradefiniálva a Mohács-mítosz elsősorban morális összetevőit.

A közelmúltat tekintve azt láthatjuk, hogy a jelenlegi kormányzat kultúr- és külpolitikájával összhangban a Mohács-mítosz is új életre kel. Számos helyen hangzottak el beszédek, melyek egy új kontextusban helyezték el Mohács jelentőségét és tanulságát. Ha belepillantunk az Fidesz-kormány előző ciklusának honvédelmi minisztere, Simicskó István beszédébe, mely az emlékhelyen a mohácsi csata 490. évfordulója alkalmából tartott megemlékezésen hangzott el, kendőzetlen analógiával találkozunk a török hódítók és a menekültek („bevándorlók”) között:

„A magyar emberek jövőjét és biztonságát ma is garantálnunk kell az *új köntösben jelentkező veszélyekkel szemben* – jelentette ki Simicskó István [...] Beszédében *a tömeges bevándorlás és a terrorizmus* jelentette kihívásokat említve kijelentette: 'minden erőnkkel megvédjük határainkat és a magyar emberek biztonságát.' [...] Simicskó István az 1526-os mohácsi vészhez vezető

európai események láncolatát felelevenítve megállapította, a Magyar Királyság tragédiáját *Európa belső politikai és vallási ellentétei*, illetve az akkor 'gyenge időszakát élő' *magyar állam belső megosztottsága* okozta. Európa akkori vezetői nem érzékelték az I. Szulejmán szultán idejében aranykorát élő Oszmán Birodalom erejét és az ebből fakadó veszélyeket.”⁵ (Tudósítás az eseményről a KDNP honlapján, 2016)

„A kultúra befelé identitást teremt, kifelé idegenséget szít.” Assmann szerint „a kulturálisan gerjesztett idegenség xenofóbiáig, népgyűlöletig és megsemmisítő háborúig fokozódhat” (Assmann, 1992, 150).

Nem egészen tíz év van hátra a mohácsi csata 500. évfordulójáig, és már most érzékelhetően erősödik a Mohács körüli diskurzus, az évfordulóra való készülődés. Egy ilyen jeles dátum mindig kiváló alkalmat kínál az eredeti esemény rekontextualizációjához, az új jelentések és üzenetek megfogalmazásához, az „emlékezetünk felelevenítéséhez”. Bár nehéz a jelenlegi tendenciákra értékítélet nélkül tekinteni, az bizonyos, hogy mindenképpen érdemes lesz figyelemmel kísérni, mi történik „Moháccsal” a következő években.

Felhasznált irodalom

Assmann, J. (1992). *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Budapest: Atlantisz, 2004.

Brodarics I. (1527). Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel Mohácsnál vívott csatájáról. In: Szigethy G. (szerk.): *Gondolkodó magyarok*. Budapest: Magvető, 1983.

Erős V. (2014). A Mohács-vita. *Magyar Szemle*, 23(5-6). 55-76.

Illik P. (2015). *A Mohács-kód. A csatavesztés a magyar köztudatban*. Budapest: Unicus Műhely.

Koselleck, R. (1979). Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája. In: Uő, *Elmúlt jövő. A történeti idők szemantikája* (241-298). Budapest: Atlantisz, 2003.

Kovács G. (1996). A mohácsi történelmi emlékhely. Szimbolikus harc a történelmi emlékezetért. In: Hofer Tamás (szerk.): *Magyarok Kelet és Nyugat közt. A nemzettudat változó jelképei* (283-303). Budapest: Néprajzi Múzeum – Balassi Kiadó.

Nora, P. (1989). Emlékezet és történelem között. A helyek problematikája. *Aetas*, 14(3):142-158.

Romsics I. (2014). Mohács emlékezete. *Rubicon*, 2014(10):70-81.

---

⁵ Bővebben lásd: <http://kdnp.hu/news/garantálnunk-kell-magyar-emberek-jövőjét-és-biztonságát> Letöltés időpontja: 2019. máj. 15.